

POSITION PAPER

II КВАРТАЛ 2026

ТРАНСФОРМАЦІЯ
АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
ДРАЙВЕРИ ФОРМУВАННЯ
НОВОЇ АРХІТЕКТУРИ

ПАВЛО КОВАЛЬ

ЧЕРВЕНЬ 2026

ПІДГОТОВЛЕНО ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ AI

Змістовна рамка

Концептуальна основа Position Paper

Аграрна політика Європейського Союзу переживає один із наймасштабніших етапів трансформації з моменту реформ МакШеррі та подальшого становлення сучасної Спільної аграрної політики. Водночас більшість поточних дискусій концентрується навколо окремих законодавчих ініціатив, бюджетних рішень, торговельних угод чи технологічних інновацій. Такий підхід дозволяє оцінити окремі зміни, однак не дає можливості побачити їхній системний взаємозв'язок та зрозуміти логіку формування нової архітектури аграрної політики Європейського Союзу.

Виходячи з цього, даний Position Paper розглядає другий квартал 2026 року не як сукупність окремих політичних подій, а як період, у якому найбільш чітко проявилися системні сигнали трансформації європейської аграрної політики. Саме сукупність цих сигналів дозволяє виявити ключові драйвери змін, визначити їхню взаємодію та оцінити можливі напрями подальшого розвитку Спільної аграрної політики.

Ключова теза

У другому кварталі 2026 року аграрна політика Європейського Союзу продовжила еволюцію від секторальної політики підтримки сільського господарства до комплексної політики забезпечення продовольчої безпеки, економічної стійкості, стратегічної автономії та технологічної конкурентоспроможності Європейського Союзу.

Робоча гіпотеза

Автори виходять із припущення, що структурні зміни аграрної політики Європейського Союзу формуються під одночасним впливом трьох взаємопов'язаних груп драйверів.

Перша група визначає зовнішні причини трансформації - геополітичні, безпекові, ресурсні та міжнародні фактори.

Друга група відображає інституційні та економічні механізми, за допомогою яких Європейський Союз перебудовує архітектуру Спільної аграрної політики.

Третя група характеризує економіко-технологічну модель аграрного виробництва, яка поступово формується як практичне втілення нової аграрної політики.

Саме взаємодія цих трьох вимірів визначає нову логіку розвитку європейського сільського господарства.

Дослідницьке питання

Які системні драйвери визначали трансформацію аграрної політики Європейського Союзу у другому кварталі 2026 року, яку нову архітектуру Спільної аграрної політики вони формують та якими можуть бути її подальші траєкторії розвитку в контексті майбутнього розширення Європейського Союзу?

Чому саме другий квартал 2026 року?

Другий квартал 2026 року став одним із найбільш насичених періодів формування нової аграрної політики Європейського Союзу. Саме в цей період одночасно розвивалися переговори щодо майбутньої Багаторічної фінансової рамки, тривало формування CAP після 2027 року, ухвалювалися рішення щодо торговельної політики, конкурентоспроможності, технологічного розвитку, біоекономіки та кліматичної адаптації. Сукупність цих процесів сформувала достатню аналітичну базу для комплексної оцінки напрямів трансформації аграрної політики ЄС.

Методологія

Position Paper базується на аналізі політичних сигналів, а не окремих інформаційних подій. Джерельну основу дослідження становлять законодавчі акти та пропозиції інституцій Європейського Союзу, рішення Ради ЄС, Європейського Парламенту та Європейської Комісії, документи міжнародних організацій, матеріали провідних аналітичних центрів, офіційні позиції урядів, галузевих асоціацій та міжнародних експертних інституцій.

Логіка дослідження побудована за принципом послідовного переходу від виявлення драйверів трансформації - до формування авторської позиції - і далі до окреслення можливих контурів майбутньої аграрної політики Європейського Союзу та траєкторій її розвитку.

Таким чином, Position Paper поєднує аналітичне дослідження, експертну оцінку та елементи стратегічного форсайту, дозволяючи не лише інтерпретувати події другого кварталу 2026 року, а й оцінити їхній потенційний вплив на майбутню архітектуру аграрної політики Європейського Союзу та місце України в цьому процесі.

1. Геополітичний вимір трансформації аграрної політики ЄС

У другому кварталі 2026 року геополітичний вимір перестав бути зовнішнім фоном для аграрної політики Європейського Союзу. Він почав безпосередньо визначати її пріоритети через війну в Європі, ризики для ресурсних ринків, добрив, енергії, логістики, глобальної торгівлі та продовольчої безпеки.

Ключовою особливістю цього періоду стало те, що аграрна політика дедалі частіше розглядається не лише як політика підтримки фермерів або регулювання ринку, а як елемент стратегічної стійкості. Це підтверджується не окремими заявами, а сукупністю документів і рішень FAO, World Bank, G7, OECD–FAO, Ради ЄС, а також політичними пріоритетами США та Китаю.

Війна в Європі та зміна логіки продовольчої безпеки

Повномасштабна війна проти України залишається одним із ключових факторів, що змінюють європейське розуміння продовольчої безпеки. У матеріалах Ради ЄС щодо food security and affordability прямо зафіксовано, що український агроекспорт розглядається як елемент глобальної продовольчої стабільності. Рада ЄС зазначає, що у 2016–2021 роках близько 90% українського експорту пшениці спрямовувалося до країн Африки та Азії. Це означає, що українська пшениця до війни була не лише товаром зовнішньої торгівлі, а частиною продовольчого забезпечення регіонів із підвищеною вразливістю.

Після початку повномасштабної війни ЄС був змушений створювати й підтримувати альтернативні логістичні рішення для українського експорту. «Шляхи солідарності» стали не просто транспортним інструментом, а елементом нової європейської логіки продовольчої безпеки. Вони поєднали аграрну політику, транспортну інфраструктуру, торговельний режим, прикордонне регулювання та зовнішньополітичну підтримку України.

Це принципово змінює роль аграрної політики. Якщо раніше продовольча безпека в ЄС переважно розглядалася через стабільність внутрішнього виробництва і доступність продовольства, то після 2022 року вона дедалі більше пов'язується з війною, логістикою, експортними маршрутами, стійкістю партнерів і здатністю ЄС підтримувати агропродовольчі потоки в умовах воєнної загрози.

Для України це означає, що її аграрний сектор уже включений у європейську систему рішень не лише через майбутній переговорний процес, а через фактичну роль у продовольчій безпеці, логістиці та зовнішньоторговельній політиці ЄС.

Аналітична оцінка.

Війна в Європі змінила статус українського аграрного сектору для ЄС. Україна перестає бути лише зовнішнім постачальником або майбутнім учасником внутрішнього ринку. Вона

вже є фактором європейської продовольчої, логістичної та геополітичної стійкості. Саме тому майбутня CAP після 2027 року формуватиметься з урахуванням українського фактору не як додатку до політики розширення, а як одного з елементів нової аграрної архітектури ЄС.

Ресурсна геополітика: добрива, енергія, логістика

Другий квартал 2026 року показав, що аграрна політика дедалі більше залежить від ресурсної геополітики. Особливо це проявилось через ринки добрив, енергії та логістики.

FAO у Food Outlook, оприлюдненому 18 червня 2026 року, прямо винесла у фокус геополітичні й погодні ризики, зв'язки між енергетичними та аграрними ринками, ринки добрив, вартість морського палива і глобальний food import bill. У цьому ж огляді FAO прогнозує, що світове виробництво зернових у 2026 році знизиться на 2,0% до 2 982 млн тонн, тоді як використання зернових на продовольчі цілі продовжить зростати. Для країн із низькими доходами та дефіцитом продовольства FAO очікує зниження споживання зернових на душу населення на 0,4%.

Ці цифри важливі не самі по собі. Вони показують, що глобальні продовольчі ринки входять у 2026/27 маркетинговий рік без критичного дефіциту, але з підвищеною вразливістю до ресурсних шоків. Навіть відносно невелике зниження виробництва на 2,0% набуває іншого значення, коли воно поєднується з ризиками добрив, енергії, фрахту і погодної нестабільності.

World Bank у червневому оновленні щодо продовольчої безпеки прямо пов'язує конфлікт на Близькому Сході з ризиками для oil, gas and fertilizer flows через Ормузьку протоку. За оцінкою World Bank, порушення цих потоків призвело до зростання цін на карбамід на 46% у місячному вимірі, підвищення аграрних цінових індексів на 8% і прогнозу зростання цін на добрива в середньому на 31% у 2026 році. Це виводить добрива на рівень одного з ключових каналів передачі геополітичної кризи в аграрне виробництво.

FAO у березневих матеріалах щодо agrifood implications of the Middle East conflict окремо зазначала, що 20–30% експорту аміаку походить із регіону Близького Сходу, а близько 30% світової торгівлі добривами проходить через Ормузьку протоку. Це означає, що Ормузький кейс є не лише енергетичним ризиком. Він прямо впливає на аграрні витрати, доступність добрив, рішення фермерів щодо норм внесення, врожайність і продовольчі ціни.

8 червня 2026 року міністри сільського господарства G7 окремо обговорювали зростання цін на добрива і паливо як фактор невизначеності для фермерів. У комунікації уряду Канади за підсумками зустрічі прямо зазначено: “rising fertilizer and fuel prices” створюють “major uncertainty for farmers around the world”. Agence Europe у повідомленні про цю зустріч додатково уточнювала, що ризики цін на добрива і паливо для non-road uses розглядалися як стратегічне питання глобальної продовольчої безпеки.

Аналітична оцінка.

Ресурсна геополітика перетворює добрива, енергію і логістику з виробничих витрат на елементи аграрної безпеки. Для CAP це означає, що підтримка доходів фермерів і ринкові

інструменти вже не можуть розглядатися окремо від політики ресурсної стійкості. У майбутній архітектурі аграрної політики ЄС питання доступу до добрив, енергії, страхування, фрахту та логістичних маршрутів ставатимуть частиною політичного дизайну, а не лише ринковими змінними.

Глобальна конвергенція аграрної політики

У другому кварталі 2026 року стало очевидно, що зміщення аграрної політики у бік безпеки, стійкості та технологічної модернізації відбувається не лише в ЄС.

OECD–FAO Agricultural Outlook 2026–2035 фіксує довгострокову рамку цієї зміни. У прогнозі до 2035 року OECD і FAO оцінюють, що глобальний валовий аграрний дохід на одного працівника може зрости на 9%, але водночас зберігається 25% імовірність зниження доходів працівників на 3% через природну й економічну волатильність. Це означає, що навіть у базовому довгостроковому сценарії аграрний розвиток залишається суттєво залежним від ризиків.

У тому ж OECD-FAO Outlook окрема supplementary analysis прямо вказує, що порушення, пов'язані з конфліктом на Близькому Сході у 2026 році, можуть обмежити використання добрив і, як наслідок, виробництво зернових, особливо у країнах із низькими доходами. Це важливий сигнал: міжнародні організації вже аналізують аграрні ринки не лише через баланс попиту і пропозиції, а через вплив конфліктів, ресурсів і доступності інпутів.

Китай у своєму “No. 1 Central Document” 2026 року визначив grain security, oilseed output, диверсифікацію аграрного імпорту та agri-tech innovation як ключові пріоритети. Reuters у лютому 2026 року звертав увагу, що документ посилює акцент на зміцненні виробництва зернових і олійних культур, диверсифікації імпорту та технологічних інноваціях в агросекторі. Окремо йдеться про biotech, AI integration in agriculture, smart agriculture, розвиток конкурентних агропідприємств і зниження залежності від окремих зовнішніх постачальників.

У США сама назва законодавчої ініціативи - Farm, Food, and National Security Act of 2026 - демонструє поєднання аграрної політики з логікою продовольчої та національної безпеки. Документ формує п'ятирічну рамку для програм у сфері сільського господарства, харчування, conservation та розвитку сільських територій. Важливо не лише те, які програми він містить, а те, що аграрна політика прямо включена в безпекову рамку.

Ці приклади показують спільну закономірність. Китай відповідає через продовольчу самозабезпеченість, імпорту диверсифікацію та технологічну модернізацію. США - через аграрну політику в рамці food and national security. OECD–FAO - через аналіз ризиків, доходів, добрив і довгострокової волатильності. G7 - через координацію щодо добрив, палива і відкритих ринків. ЄС - через перегляд CAP, MFF і стратегічної автономії.

Аналітична оцінка.

Формується глобальна конвергенція аграрної політики. Різні політичні системи використовують різні інструменти, але рухаються в одному напрямі: аграрна політика перестає бути лише політикою виробництва і підтримки доходів. Вона стає політикою

безпеки, технологічної конкурентоспроможності, ресурсної стійкості та управління ризиками.

Україна в геополітичному вимірі трансформації

Україна є частиною цього геополітичного виміру не лише як країна-кандидат на вступ до ЄС. Її аграрний сектор уже впливає на європейську політичну логіку через три канали.

Перший канал - продовольчий. До повномасштабної війни, за оцінкою Ради ЄС, близько 90% українського експорту пшениці спрямовувалося до Африки та Азії. Це означає, що стабільність українського виробництва й експорту має значення для продовольчої безпеки далеко за межами Європи.

Другий канал - логістичний. Після блокування традиційних морських маршрутів ЄС був змушений підтримувати альтернативні експортні коридори, зокрема "Solidarity Lanes". Це перенесло частину українського аграрного експорту в європейську транспортну, митну та прикордонну інфраструктуру, створивши нову взаємозалежність між українським експортом і внутрішньою логікою ринку ЄС.

Третій канал - політичний. Український аграрний сектор став предметом одночасно підтримки, регулювання і внутрішньої політичної напруги в ЄС. Це проявляється у торговельних режимах, дискусіях щодо доступу до ринку, реакції фермерських організацій і майбутніх переговорах щодо сільського господарства в процесі вступу.

Аналітична оцінка.

Україна входить у трансформацію CAP не як зовнішній спостерігач і не як майбутній пасивний отримувач правил. Вона вже є фактором, який впливає на продовольчу безпеку, логістику, торгівлю і політичні рішення ЄС. Тому українська адаптація до CAP має враховувати не лише чинні правила, а й нову архітектуру, яка формується під впливом війни, ресурсної геополітики і глобальної конкуренції.

Синтетична оцінка геополітичного виміру

Геополітичний вимір другого кварталу 2026 року демонструє, що аграрна політика ЄС входить у нову фазу під впливом взаємопов'язаних зовнішніх процесів.

FAO фіксує одночасне зниження світового виробництва зернових на 2,0% до 2 982 млн тонн у 2026 році, зростання продовольчого використання зерна та зниження споживання зернових на душу населення у країнах із низькими доходами й дефіцитом продовольства на 0,4%. World Bank фіксує 46% місячного зростання цін на карбамід, 8% зростання аграрних цінових індексів і прогноз 31% середнього зростання цін на добрива у 2026 році. FAO вказує, що близько 30% світової торгівлі добривами проходить через Ормузьку протоку. OECD–FAO прогнозує 9% зростання глобального валового аграрного доходу на одного працівника до 2035 року, але водночас 25% імовірність його падіння на 3% через волатильність.

Ці дані показують не окремі ризики, а закономірність. Аграрна політика дедалі більше формується в середовищі, де виробництво залежить від війни, енергетики, добрив, логістики, технологій і міжнародної конкуренції. Тому CAP після 2027 року не може залишатися лише системою доходної підтримки, екологічних вимог і ринкових інструментів. Її нова архітектура вимушено включатиме питання ресурсної безпеки, продовольчої стійкості, геополітичної автономії та здатності реагувати на зовнішні шоки.

Для України це означає, що переговори щодо аграрної інтеграції відбуватимуться вже не в логіці класичної CAP, а в умовах формування нової політичної моделі. Україна повинна адаптуватися не лише до правил ЄС, а й до нової системи пріоритетів, де продовольча безпека, ресурсна автономія, логістична стійкість і стратегічна роль агросектору стають визначальними.

2. Інституційно-економічний вимір трансформації аграрної політики ЄС

Якщо геополітичний вимір визначає чому трансформується Спільна аграрна політика Європейського Союзу, то інституційно-економічний вимір показує як саме ця трансформація матеріалізується в бюджетних рішеннях, інституційних змінах, регуляторних механізмах та новій економічній логіці CAP.

Другий квартал 2026 року став періодом, коли процеси, що тривалий час існували переважно на рівні політичних дискусій, набули конкретного нормативного та інституційного оформлення. Пропозиції щодо Багаторічної фінансової рамки ЄС на 2028–2034 роки, реформування Спільної аграрної політики після 2027 року, запуск нової архітектури National and Regional Partnership Plans, створення European Competitiveness Fund, початок тимчасового застосування Угоди ЄС–МЕРКОСУР та впровадження нових механізмів торговельного захисту (safeguards) свідчать, що трансформація CAP переходить із концептуальної площини до площини практичної реалізації.

Спільною ознакою цих процесів є зміна самої моделі функціонування аграрної політики. CAP поступово відходить від логіки відносно автономної секторальної політики, що ґрунтувалася на окремих бюджетних інструментах, прямих виплатах і ринковому регулюванні. Натомість формується інтегрована модель, у якій аграрна політика дедалі тісніше взаємодіє з бюджетною політикою ЄС, політикою конкурентоспроможності, зовнішньою торгівлею, інноваційним розвитком і стратегічною стійкістю.

Для України цей вимір має особливе значення. Переговори щодо вступу до Європейського Союзу відбуватимуться в умовах, коли трансформується не лише статус країни-кандидата, а й сама Спільна аграрна політика. Це означає, що Україна адаптуватиметься не до усталеної моделі CAP, а до нової архітектури, яка формується одночасно з процесом розширення Європейського Союзу.

У цьому розділі досліджуються п'ять взаємопов'язаних напрямів цієї трансформації: нова бюджетна архітектура CAP, зміна економічної логіки Спільної аграрної політики, трансформація зовнішньоторговельної моделі ЄС, формування нових інструментів забезпечення конкурентоспроможності та місце України в новій інституційно-економічній архітектурі аграрної політики Європейського Союзу.

Нова бюджетна архітектура Європейського Союзу: трансформація фінансової моделі CAP

Другий квартал 2026 року став періодом, коли дискусія навколо майбутнього бюджету Європейського Союзу остаточно вийшла за межі бюджетної процедури і перетворилася на дискусію про нову архітектуру європейських політик. Для Спільної аграрної політики (CAP) це означає не лише перегляд фінансових параметрів після 2027 року, а й зміну її інституційного місця в системі пріоритетів ЄС.

Відправною точкою цієї трансформації стала пропозиція Європейської Комісії щодо Багаторічної фінансової рамки (MFF) 2028–2034, представлена 16 липня 2025 року. Комісія запропонувала бюджет майже €2 трлн (близько 1,26% валового національного доходу ЄС), що є найбільшим фінансовим пакетом в історії Союзу. Проте головною новацією став не його обсяг, а зміна принципів побудови самого бюджету.

Замість традиційної моделі, у якій Спільна аграрна політика фінансувалася через два окремі інструменти - European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) та European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), Європейська Комісія запропонувала створити National and Regional Partnership Fund (NRPf) загальним обсягом €865 млрд. Саме в межах цього фонду пропонується об'єднати фінансування CAP, політики згуртованості та низки інших політик спільного управління.

Таким чином, аграрна політика вперше за всю історію CAP перестає бути самостійною бюджетною конструкцією. Вона інтегрується до ширшої системи фінансування, у якій поряд із сільським господарством формуються пріоритети регіонального розвитку, соціальної політики, безпеки, конкурентоспроможності та структурної трансформації економіки.

Водночас Європейська Комісія підкреслює, що підтримка фермерів залишається захищеним пріоритетом. У пакеті CAP post-2027 передбачено гарантований (ring-fenced) бюджет у розмірі щонайменше €300 млрд, з яких €293,7 млрд спрямовуються безпосередньо на підтримку доходів фермерів, а €6,3 млрд формують кризовий резерв (safety net) для реагування на ринкові потрясіння. У документах Європейського парламенту також використовується оцінка €295,7 млрд гарантованої доходної підтримки на період 2028–2034 років.

Саме ця комбінація двох рішень є принципово новою. З одного боку, ядро підтримки фермерів зберігається. З іншого - решта інструментів аграрної політики переходить до значно конкурентнішого бюджетного середовища, де ресурси розподілятимуться між різними політичними пріоритетами.

Аналітичні центри практично одноставно трактують цю реформу як інституційну зміну, а не як звичайний бюджетний перегляд.

Jacques Delors Institute зазначає, що вперше пропонується об'єднати CAP, політику згуртованості та інші фонди спільного управління в єдину систему National and Regional Partnership Plans, яка змінює сам принцип реалізації європейських політик.

CAP Reform звертає увагу, що в межах фонду обсягом €865 млрд близько €782,9 млрд розподілятимуться через національні та регіональні партнерські плани. Це означає, що значна частина аграрної політики фактично інтегрується в нову модель програмування, де різні політики вже не існують ізольовано одна від одної.

Institute for European Environmental Policy (IEEP) наголошує ще на одній принциповій зміні. На його думку, навіть поняття income support у новій CAP уже не обмежується традиційними прямими платежами. До нього включаються інвестиції у модернізацію господарств, екологічні практики, підтримку молодих фермерів, диверсифікацію діяльності та впровадження нових технологій. Таким чином, підтримка доходів дедалі більше перетворюється на інструмент структурної адаптації аграрного сектору.

Не менш показовою стала реакція інших інституцій ЄС.

У квітні 2026 року Європейський парламент, ухвалюючи проміжну позицію щодо нового MFF (370 голосів "за", 201 - "проти", 84 - утрималися), фактично підтримав більш амбітний бюджет у розмірі близько 1,38% GNI, що відповідає приблизно €1,93–1,94 трлн.

Парламент прямо наголосив, що нові стратегічні пріоритети - оборона, конкурентоспроможність, підтримка України та технологічний розвиток - не повинні фінансуватися за рахунок скорочення традиційних політик, насамперед CAP і політики згуртованості.

Паралельно в європейській експертній дискусії дедалі частіше звучить питання про ризик поступової "ренаціоналізації" Спільної аграрної політики. Reuters, аналізуючи переговори навколо MFF, відзначає, що перенесення значної частини програмування на рівень національних партнерських планів може посилити відмінності між державами-членами у формуванні аграрної політики та послабити традиційний наднаціональний характер CAP.

Цю дискусію доповнює позиція Комісара ЄС з питань сільського господарства Крістофа Хансена, який наголошує, що продовольча безпека не повинна ставати донором для фінансування інших політичних пріоритетів, включаючи оборону. На його думку, саме геополітична нестабільність останніх років підтвердила стратегічне значення європейського сільського господарства.

Аналітична оцінка

Сукупність наведених фактів свідчить, що трансформація бюджетної моделі CAP має не фінансовий, а системний характер.

По-перше, відбувається перехід від автономної бюджетної архітектури CAP до інтегрованої архітектури європейських політик, у якій аграрний сектор більше не існує як ізольований одержувач фінансування.

По-друге, змінюється сама природа підтримки. Якщо історично CAP будувалася навколо прямих платежів і стабілізації доходів, то нова модель дедалі більше орієнтується на модернізацію, технологічне оновлення, управління ризиками, екологічну адаптацію та структурну конкурентоспроможність.

По-третє, аграрна політика входить у новий простір бюджетної конкуренції, де їй доведеться співіснувати з фінансуванням оборони, цифрової економіки, промислової політики, біоекономіки, інновацій та підтримки України.

Таким чином, ключовим результатом бюджетної реформи є не скорочення чи збільшення фінансування CAP. Головна зміна полягає у трансформації її інституційної ролі. Спільна аграрна політика перестає бути окремою бюджетною політикою Європейського Союзу і поступово стає одним із елементів ширшої архітектури економічної стійкості, конкурентоспроможності та стратегічної безпеки ЄС.

CAP після 2027 року: від секторальної підтримки до політики економічної стійкості

Запропонована реформа Спільної аграрної політики виходить далеко за межі перегляду бюджетних параметрів. Законодавчий пакет CAP post-2027, представлений Європейською Комісією, засвідчує поступовий перехід від моделі, головною метою якої була підтримка доходів фермерів і стабілізація аграрних ринків, до політики, спрямованої на забезпечення економічної стійкості, конкурентоспроможності та довгострокової адаптації європейського сільського господарства.

Хоча Комісія пропонує зберегти гарантований (ring-fenced) бюджет у розмірі щонайменше €300 млрд для підтримки доходів фермерів у 2028–2034 роках, саме поняття «підтримка доходів» набуває принципово нового змісту. Відповідно до офіційних роз'яснень Європейської Комісії щодо CAP post-2027, із загальної суми €293,7 млрд спрямовуються на інструменти доходної підтримки, тоді як ще €6,3 млрд формують постійний кризовий резерв (Safety Net) для реагування на серйозні ринкові потрясіння.

Водночас підтримка доходів більше не зводиться виключно до традиційних прямих платежів. Комісія прямо зазначає, що ці кошти використовуватимуться також для фінансування модернізації господарств, екологічних практик, підтримки молодих фермерів, диверсифікації діяльності, інвестицій у продуктивність та впровадження нових технологій. Таким чином, інструмент, який історично виконував переважно компенсаційну функцію, дедалі більше перетворюється на механізм структурної модернізації аграрного сектору.

Подібну оцінку наводить Institute for European Environmental Policy (IEEP). У своєму аналізі законодавчих пропозицій експерти Інституту підкреслюють, що майбутня CAP більше не може розглядатися як політика прямих платежів. Вона поєднує підтримку доходів із завданнями кліматичної адаптації, інноваційного розвитку, оновлення поколінь фермерів, екологічної трансформації та підвищення довгострокової конкурентоспроможності. На думку IEEP, саме розширення змісту поняття «income support» є однією з ключових концептуальних змін нової CAP.

Європейська Комісія підтверджує цей підхід і в матеріалі «CAP 2028–2034 proposal explained», де визначає три взаємопов'язані стратегічні пріоритети майбутньої політики: справедливішу та більш адресну підтримку доходів фермерів (fairer and better targeted income support), екологічну сталість (sustainability) та оновлення поколінь у сільському господарстві (generational renewal). Важливо, що ці напрями більше не розглядаються як окремі політики. Вони інтегруються в єдину модель розвитку, де конкурентоспроможність аграрного сектору безпосередньо пов'язується з технологічними інноваціями, екологічною адаптацією та розвитком людського капіталу.

Особливе місце в новій моделі займає інвестиційна складова. У документах Європейської Комісії серед ключових напрямів фінансування прямо названо модернізацію фермерських господарств, цифровізацію, точне землеробство (precision agriculture), впровадження інновацій, управління ризиками та диверсифікацію виробництва. Це свідчить про поступову зміну самої філософії державної підтримки: бюджетні ресурси дедалі більше розглядаються як інвестиції у майбутню продуктивність аграрного сектору, а не лише як інструмент компенсації втрат виробників.

Не менш важливою складовою майбутньої CAP стає управління ризиками. За останні роки кліматичні зміни, коливання світових цін, геополітичні конфлікти, епізоотії, нестабільність енергетичних ринків та зростання вартості добрив перестали бути винятковими подіями й набули ознак постійних структурних ризиків. Саме тому створення постійного кризового резерву обсягом €6,3 млрд свідчить про поступовий перехід від реагування на окремі кризи до формування інституційної системи підвищення стійкості аграрного сектору.

Важливим структурним елементом реформи є також оновлення поколінь фермерів. Європейська Комісія визнає старіння сільського населення одним із ключових довгострокових викликів розвитку європейського сільського господарства. У зв'язку з цим майбутня CAP передбачає цільові механізми підтримки молодих фермерів, полегшення доступу до інвестиційних ресурсів, стимулювання передачі господарств наступним поколінням та розвитку підприємницьких навичок. Таким чином, людський капітал розглядається як одна з головних передумов економічної стійкості аграрного сектору.

У сукупності ці зміни демонструють, що CAP поступово виходить за межі класичної моделі секторальної підтримки. Вона дедалі більше набуває ознак комплексної економічної політики, покликаної забезпечити довгострокову конкурентоспроможність, технологічну модернізацію та адаптивність європейського сільського господарства до нових викликів.

Аналітична оцінка

Запропонована модель CAP після 2027 року свідчить про якісну трансформацію цілей аграрної політики Європейського Союзу.

По-перше, кардинально змінюється зміст підтримки доходів фермерів. Вона більше не обмежується компенсацією ринкових ризиків чи стабілізацією доходів, а дедалі більше орієнтується на фінансування структурної адаптації, технологічної модернізації та інвестиційного розвитку господарств.

По-друге, економічна стійкість стає одним із центральних принципів нової CAP. Кліматичні ризики, геополітична нестабільність, коливання ресурсних ринків та міжнародна конкуренція більше не розглядаються як тимчасові фактори. Вони визнаються постійними умовами функціонування аграрного сектору, що потребують відповідної державної політики.

По-третє, CAP дедалі глибше інтегрується із загальною економічною стратегією Європейського Союзу. Конкурентоспроможність, інновації, цифровізація, екологічна трансформація, оновлення людського капіталу та управління ризиками перестають бути окремими напрямками політики і стають взаємопов'язаними елементами нової моделі розвитку європейського сільського господарства.

Таким чином, після 2027 року Спільна аграрна політика поступово трансформується з політики підтримки аграрного сектору в політику забезпечення його економічної стійкості, здатності до адаптації та довгострокової конкурентоспроможності в умовах нової геополітичної, технологічної та кліматичної реальності.

Зовнішня торгівля: від тарифного захисту до керованої відкритості

Другий квартал 2026 року засвідчив ще одну принципову зміну у формуванні аграрної політики Європейського Союзу. Якщо протягом десятиліть зовнішньоторговельна політика розглядалася переважно як окремий напрям економічної політики, то сьогодні вона дедалі більше інтегрується в архітектуру CAP. Лібералізація торгівлі більше не означає автоматичного послаблення захисту внутрішнього ринку. Натомість формується нова модель, яку можна охарактеризувати як керовану відкритість (*managed openness*), де відкриття ринків поєднується з розвинутими механізмами управління ризиками.

Найбільш показовим прикладом цієї трансформації стала угода між Європейським Союзом та країнами *МЕРКОСУР*.

9 січня 2026 року Рада Європейського Союзу ухвалила рішення про підписання *EU-Mercosur Partnership Agreement* та *Interim Trade Agreement*, а вже 17 січня 2026 року в Асунсьйоні відбулася офіційна церемонія підписання документів, які завершили майже 25-річний переговорний процес. Для аграрної політики важливо не лише саме укладення угоди, а її політичний зміст: Європейський Союз підтвердив готовність до масштабної лібералізації торгівлі навіть у найбільш чутливих секторах, водночас суттєво посиливши механізми захисту власного ринку.

Наступним принциповим кроком стало тимчасове застосування *Interim Trade Agreement* з 1 травня 2026 року. За інформацією Європейської Комісії, саме з цієї дати європейські експортери та імпортери почали використовувати нові торговельні режими. Це означає, що другий квартал 2026 року став не лише політичним, а й практичним початком функціонування нової моделі зовнішньої торгівлі між ЄС і країнами *МЕРКОСУР*.

Разом із відкриттям ринку Європейський Союз одночасно посилив інструменти його захисту.

5 березня 2026 року Рада ЄС ухвалила регламент щодо застосування двосторонніх *safeguard*-механізмів для аграрної продукції в рамках угоди з *МЕРКОСУР*. Згодом ці положення були закріплені у Регламенті (ЄС) 2026/687 від 11 березня 2026 року, який встановив детальні процедури тимчасового призупинення торговельних преференцій у випадку, якщо імпорт із країн *МЕРКОСУР* завдає або може завдати серйозної шкоди виробникам Європейського Союзу.

Це означає, що Європейський Союз більше не покладається виключно на високі імпорتنі тарифи як основний інструмент захисту внутрішнього аграрного ринку. Натомість формується система реактивного регулювання, яка дозволяє швидко втручатися у разі виникнення ринкових дисбалансів.

Аналітичний центр *CEPS*, оцінюючи механізми угоди, звертає увагу, що саме система *safeguard*-клаузул стала одним із ключових політичних компромісів, який дозволив поєднати торговельну лібералізацію із захистом чутливих секторів європейського сільського господарства. На думку експертів *CEPS*, угода не означає повної відкритості ринку. Для найбільш чутливих товарів передбачено тарифні квоти (*Tariff Rate Quotas*), поетапне відкриття доступу до ринку та можливість оперативного застосування захисних заходів.

Таким чином, модель зовнішньої торгівлі Європейського Союзу поступово змінюється. Якщо традиційна політика захисту ґрунтувалася переважно на тарифних бар'єрах, то нова модель дедалі більше спирається на поєднання відкритості, постійного моніторингу ринку та інституційних механізмів швидкого реагування.

Водночас трансформація зовнішньоторговельної політики відбувається не лише під впливом МЕРКОСУР. Вона формується і під впливом ширших геополітичних процесів. Зростання глобальної конкуренції, порушення логістичних ланцюгів, війна в Європі, зміна ролі стратегічної автономії та прагнення ЄС диверсифікувати торговельні зв'язки поступово змінюють саму філософію торговельної політики. Відкритість ринків більше не є самоціллю. Вона дедалі більше розглядається як інструмент забезпечення економічної стійкості, якщо супроводжується ефективними механізмами управління ризиками.

Особливого значення ця трансформація набуває для України. Паралельно з переглядом автономних торговельних заходів, дискусіями щодо майбутнього режиму доступу української аграрної продукції до внутрішнього ринку ЄС та підготовкою до переговорів про членство, Європейський Союз фактично формує нову модель торговельного регулювання. Саме в цю модель Україна інтегруватиметься як майбутня держава-член.

Аналітична оцінка

Події другого кварталу 2026 року свідчать, що зовнішня торгівля дедалі більше стає складовою аграрної політики Європейського Союзу.

По-перше, лібералізація торгівлі більше не означає відмову від захисту внутрішнього аграрного ринку. Європейський Союз переходить до моделі, у якій відкритість супроводжується інституційними механізмами оперативного реагування на ринкові ризики.

По-друге, торговельна політика дедалі тісніше інтегрується із забезпеченням продовольчої безпеки, конкурентоспроможності та економічної стійкості. У цьому контексті safeguard-механізми стають не винятковим інструментом, а невід'ємним елементом сучасної торговельної архітектури.

По-третє, Україна входить до Європейського Союзу вже в умовах нової торговельної моделі, де ключовими факторами стають не лише доступ до ринку, а й здатність функціонувати в системі постійного управління торговельними ризиками, чутливими секторами та механізмами швидкого реагування.

Таким чином, трансформація зовнішньої торгівлі є не другорядним елементом реформування CAP, а одним із ключових драйверів формування нової архітектури аграрної політики Європейського Союзу.

Конкурентоспроможність, інновації та біоекономіка: нова інституційна логіка розвитку аграрної політики

Трансформація Спільної аграрної політики не обмежується змінами бюджетної архітектури чи зовнішньої торгівлі. Другий квартал 2026 року засвідчив ще одну фундаментальну зміну — переосмислення місця сільського господарства в загальній економічній стратегії Європейського Союзу. Аграрний сектор дедалі більше розглядається не лише як об'єкт державної підтримки, а як один із ключових чинників конкурентоспроможності, технологічного розвитку та стратегічної стійкості європейської економіки.

Найбільш яскравим проявом цієї трансформації стало формування Європейського фонду конкурентоспроможності (European Competitiveness Fund, ECF) у рамках нової Багаторічної фінансової рамки 2028–2034 років.

16 червня 2026 року Рада Європейського Союзу погодила переговорну позицію щодо створення Європейського фонду конкурентоспроможності. Відповідно до рішення Ради, новий фонд має об'єднати 14 існуючих фінансових інструментів ЄС в єдину систему стратегічного фінансування, скоротивши фрагментацію програм та підвищивши ефективність використання європейських коштів.

Запропонована архітектура фонду будується навколо чотирьох стратегічних напрямів:

- зелений перехід та декарбонізація промисловості;
- охорона здоров'я, біотехнології, сільське господарство та біоекономіка;
- цифрове лідерство;
- стійкість, безпека, оборонна промисловість і космос.

Уперше в історії бюджетної політики Європейського Союзу сільське господарство та біоекономіка інтегруються в єдиний інвестиційний контур разом із цифровими технологіями, біотехнологіями, оборонною промисловістю та космічними програмами. Це є важливим інституційним сигналом: аграрний сектор більше не розглядається як виключно галузева політика, а стає складовою загальної стратегії забезпечення економічної конкурентоспроможності Європейського Союзу.

За даними European Parliament Legislative Train, загальний обсяг Європейського фонду конкурентоспроможності становить €397,7 млрд у цінах 2025 року або близько €409,3 млрд у поточних цінах. Із цієї суми €154,2 млрд передбачається спрямувати на програму Horizon Europe, €115,7 млрд - на напрями стійкості, безпеки, оборонної промисловості та космосу, €48,5 млрд - на цифрове лідерство, а близько €20 млрд - на охорону здоров'я, біотехнології, сільське господарство та біоекономіку.

Хоча аграрний компонент становить лише одну зі складових нового фонду, саме його місце в інституційній архітектурі має принципове значення. Аграрний сектор більше не фінансується ізольовано від інших стратегічних напрямів розвитку. Його модернізація дедалі більше пов'язується із розвитком науки, цифрових технологій, біотехнологій, промислової політики та інноваційної економіки.

Європейська Комісія характеризує Європейський фонд конкурентоспроможності як єдину платформу стратегічного фінансування (single gateway for strategic investment), покликану мобілізувати як державні, так і приватні інвестиції. Його метою є не фінансування окремих проєктів, а прискорення впровадження стратегічних технологій, зменшення адміністративної фрагментації та формування нових конкурентних переваг європейської економіки.

Для аграрної політики це означає принципову зміну філософії розвитку. Якщо раніше інновації фінансувалися переважно через окремі аграрні або сільські програми, то нова модель інтегрує розвиток сільського господарства в загальноєвропейську інноваційну та промислову політику.

Ця трансформація знаходить відображення і в змісті пріоритетів майбутньої CAP. У документах Європейської Комісії серед ключових напрямів розвитку дедалі більшого значення набувають цифровізація, штучний інтелект, точне землеробство, біотехнології, ефективне використання природних ресурсів, низьковуглецеві технології виробництва та розвиток біоекономіки. Усі ці напрями розглядаються вже не як додаткові інструменти модернізації, а як фундаментальні чинники довгострокової конкурентоспроможності аграрного сектору.

Особливе місце в новій моделі займає біоекономіка. Сільське господарство дедалі більше розглядається не лише як виробник продовольства, а як джерело відновлюваної біологічної сировини для промисловості, енергетики, виробництва нових матеріалів та розвитку циркулярної економіки. Таким чином, економічна роль аграрного сектору суттєво розширюється і виходить далеко за межі традиційного виробництва харчових продуктів.

Для України ця трансформація має стратегічне значення. Майбутня інтеграція до Спільної аграрної політики вимагатиме адаптації не лише до традиційних інструментів CAP, а й до нової європейської моделі розвитку, у якій конкурентоспроможність дедалі більше визначатиметься рівнем технологічного розвитку, цифрової інфраструктури, участю у дослідницьких програмах, впровадженням біотехнологій та інтеграцією до європейських інноваційних ланцюгів створення вартості.

Аналітична оцінка

Події другого кварталу 2026 року свідчать, що конкурентоспроможність поступово стає одним із базових принципів нової Спільної аграрної політики.

По-перше, аграрна політика дедалі глибше інтегрується до загальної економічної, технологічної та промислової стратегії Європейського Союзу. Створення Європейського фонду конкурентоспроможності означає, що розвиток сільського господарства більше не розглядається як ізольований напрям бюджетної політики, а стає складовою загальної стратегії забезпечення стратегічної автономії та економічної стійкості ЄС.

По-друге, інновації перетворюються із допоміжного інструменту на один із ключових драйверів аграрної політики. Цифрові технології, штучний інтелект, біотехнології, точне землеробство та біоекономіка дедалі більше визначають конкурентоспроможність європейського сільського господарства.

По-третє, змінюється саме розуміння конкурентоспроможності аграрного сектору. Вона більше не оцінюється виключно продуктивністю, рівнем виробництва чи обсягами експорту. Конкурентоспроможність дедалі більше пов'язується зі здатністю генерувати інновації, швидко впроваджувати нові технології, ефективно використовувати ресурси, створювати продукцію з високою доданою вартістю та забезпечувати довгострокову економічну стійкість.

Для України ці зміни мають принципове значення. Інтеграція до аграрної політики Європейського Союзу вимагатиме не лише гармонізації законодавства, а й переходу до нової моделі розвитку, у якій наука, інновації, цифровізація, біоекономіка та технологічна модернізація стають необхідною передумовою повноцінної участі у спільному європейському аграрному просторі.

Таким чином, другий квартал 2026 року підтвердив, що конкурентоспроможність, інновації та біоекономіка перестають бути допоміжними напрямками розвитку CAP і поступово перетворюються на один із фундаментальних елементів нової архітектури аграрної політики Європейського Союзу після 2027 року.

Україна в новій інституційній та економічній архітектурі Спільної аграрної політики ЄС

Трансформація Спільної аграрної політики Європейського Союзу відбувається одночасно з поглибленням процесу європейської інтеграції України. Це означає, що Україна адаптуватиметься не до сталої моделі CAP, а до політики, яка сама перебуває у фазі глибокого реформування. Таким чином, переговорний процес щодо вступу України до ЄС збігається в часі з формуванням нової архітектури аграрної політики Союзу, що суттєво підвищує вимоги до стратегічного бачення майбутньої інтеграції.

Запропонована Європейською Комісією Багаторічна фінансова рамка 2028–2034 передбачає окремий фінансовий інструмент для підтримки України обсягом до €100 млрд. Це свідчить про те, що Україна вже інтегрується до довгострокового фінансового планування Європейського Союзу не лише як країна-кандидат, а як один із ключових елементів майбутньої політичної та економічної архітектури ЄС.

Водночас саме аграрний сектор України дедалі більше впливає на внутрішні дискусії щодо майбутнього CAP. Масштаби українського сільського господарства істотно відрізняються від структури більшості держав-членів. За оцінками Європейської Комісії, Україна має близько 41 млн гектарів сільськогосподарських угідь, з яких понад 32 млн гектарів становить рілля. Це один із найбільших аграрних ресурсів Європи. Саме тому питання інтеграції українського аграрного сектору безпосередньо пов'язується з майбутньою фінансовою стійкістю CAP, функціонуванням внутрішнього ринку та механізмами розподілу бюджетної підтримки.

Вплив України на формування нової аграрної політики вже проявляється і в торговельній площині. Після початку повномасштабної війни Європейський Союз запровадив автономні торговельні заходи (Autonomous Trade Measures), які забезпечили безмитний доступ української аграрної продукції до ринку ЄС. Водночас досвід 2022–2025 років

продемонстрував, що повна лібералізація торгівлі потребує нових механізмів балансування інтересів між підтримкою України та захистом внутрішнього ринку Союзу. Саме тому паралельно з реформуванням CAP ЄС переходить до моделі, яка поєднує відкритість ринку із запобіжними механізмами (safeguards), оперативним моніторингом та інструментами швидкого реагування.

Для України це означає, що майбутній доступ до єдиного ринку ЄС визначатиметься не лише рівнем гармонізації законодавства, а й здатністю інтегруватися в нову систему управління аграрними ризиками, конкуренцією та продовольчою безпекою.

Не менш важливими є інституційні зміни. Формування National and Regional Partnership Plans, поява Європейського фонду конкурентоспроможності, посилення ролі біоекономіки, цифровізації та інновацій означають, що майбутня участь України у CAP вимагатиме не лише адміністрування традиційних механізмів підтримки фермерів. Вона потребуватиме здатності інтегруватися до нової системи стратегічного планування, управління інвестиціями, реалізації інноваційних програм та використання інструментів підвищення конкурентоспроможності.

Особливого значення набуває й зміна самого контексту переговорів про вступ. Якщо на попередніх етапах розширення ЄС країни-кандидати переважно адаптувалися до вже сформованої Спільної аграрної політики, то Україна вестиме переговори в умовах, коли правила ще формуються. Це створює одночасно і додаткові ризики, і нові можливості для врахування українських інтересів у процесі розбудови майбутньої CAP.

Водночас масштаби українського аграрного сектору, його роль у глобальній продовольчій безпеці, досвід функціонування в умовах війни та висока експортна орієнтованість роблять Україну не лише об'єктом майбутньої аграрної політики ЄС, а й одним із чинників її трансформації. Саме український фактор дедалі частіше присутній у дискусіях щодо бюджетної стійкості CAP, функціонування внутрішнього ринку, торговельної політики та стратегічної автономії Європейського Союзу.

Аналітична оцінка

Для України принципово важливим є те, що вступ до Європейського Союзу відбуватиметься одночасно з глибокою трансформацією самої Спільної аграрної політики.

По-перше, Україна адаптуватиметься не до чинної CAP, а до політики, яка перебуває в процесі системного реформування. Це означає, що переговорний процес має враховувати не лише чинне *acquis*, а й логіку майбутньої архітектури аграрної політики після 2027 року.

По-друге, масштаби українського аграрного сектору вже сьогодні впливають на формування європейських рішень. Дискусії щодо бюджету CAP, механізмів підтримки фермерів, торговельного захисту та фінансової стійкості дедалі частіше враховують перспективу майбутнього членства України.

По-третє, нова модель CAP висуває значно ширші вимоги до інтеграції, ніж проста гармонізація законодавства. Повноцінна участь у Спільній аграрній політиці вимагатиме розвитку інституційної спроможності, цифрових систем управління, механізмів стратегічного планування, інноваційної екосистеми та сучасної системи управління ризиками.

Таким чином, інтеграція України до Європейського Союзу повинна розглядатися не як процес адаптації до існуючих правил, а як входження до нової моделі європейської аграрної політики, що формується під впливом бюджетних, геополітичних, технологічних і безпекових трансформацій. Саме ця обставина визначатиме характер переговорів щодо аграрного розділу та місце України в майбутній архітектурі Спільної аграрної політики Європейського Союзу.

Синтетична оцінка Інституційно-економічного виміру трансформації аграрної політики ЄС

Проведений аналіз свідчить, що у другому кварталі 2026 року Європейський Союз перейшов до практичного формування нової інституційної та економічної архітектури Спільної аграрної політики. Сукупність бюджетних, регуляторних, торговельних та інституційних рішень демонструє, що CAP поступово виходить за межі традиційної секторальної політики підтримки сільського господарства і дедалі більше інтегрується до загальної системи забезпечення економічної стійкості, конкурентоспроможності, стратегічної автономії та безпеки Європейського Союзу.

Поряд із цим змінюється сама логіка державної аграрної політики. Якщо історично її центральним елементом були прямі платежі та ринкова підтримка, то нова модель дедалі більше орієнтується на підвищення економічної стійкості аграрного сектору, стимулювання інвестицій, технологічної модернізації, інноваційного розвитку, управління ризиками та зміцнення конкурентоспроможності. Таким чином, фінансова підтримка поступово трансформується з інструменту компенсації у механізм структурної трансформації сільського господарства.

Водночас результати аналізу підтверджують, що аграрна політика Європейського Союзу більше не формується ізольовано. Бюджетна політика, зовнішня торгівля, конкурентоспроможність, промислова політика, інновації, біоекономіка та геополітичні виклики дедалі більше інтегруються у єдину систему стратегічного управління розвитком агропродовольчого сектору. Саме міжсекторальна інтеграція політик є однією з найбільш характерних ознак сучасного етапу реформування CAP.

Для України ці процеси мають принципове значення. Переговори щодо членства відбуватимуться в умовах формування нової архітектури Спільної аграрної політики, а не її адаптації до усталеної моделі. Це означає, що після інтеграції Україна стане учасником не лише спільного аграрного ринку, а й нової інституційної та економічної системи, в якій конкурентоспроможність, економічна стійкість, інновації, стратегічне планування та управління ризиками визначатимуть подальший розвиток аграрного сектору Європейського Союзу.

3. Економіко-технологічна модель аграрного виробництва в контексті трансформації аграрної політики ЄС

Якщо геополітичний вимір пояснює чому трансформується аграрна політика Європейського Союзу, а інституційно-економічний - як ця трансформація реалізується через нові бюджетні, інституційні та регуляторні механізми, то економіко-технологічний вимір відповідає на питання, як змінюється сама модель аграрного виробництва.

Другий квартал 2026 року засвідчив, що трансформація CAP дедалі більше виходить за межі бюджетної політики чи системи державної підтримки. У центрі уваги опиняються безпосередньо фактори виробництва, продуктивність, ефективність використання ресурсів, технологічна модернізація та здатність аграрного сектору адаптуватися до нових економічних, кліматичних і геополітичних умов.

Саме у цей період Європейський Союз одночасно просуває нові геномні технології, стимулює впровадження штучного інтелекту та цифрових рішень у сільському господарстві, переглядає підходи до використання водних і земельних ресурсів, реагує на зростання вартості виробничих ресурсів, розширює інструменти підтримки інновацій та спрощує регуляторні процедури для фермерів. У сукупності ці рішення свідчать, що трансформація CAP дедалі більше спрямовується не лише на підтримку аграрного сектору, а й на зміну самої економіки аграрного виробництва.

Характерною особливістю цього етапу є зміна джерел конкурентоспроможності. Якщо традиційно вони визначалися насамперед доступом до землі, праці та фінансової підтримки, то нова модель дедалі більше ґрунтується на ефективності використання ресурсів, технологічних інноваціях, цифровізації, управлінні даними, біотехнологіях, продуктивності факторів виробництва та здатності швидко адаптуватися до нових викликів.

Для України цей вимір має не менше значення, ніж бюджетна чи інституційна трансформація. Майбутня інтеграція до Спільної аграрної політики вимагатиме не лише гармонізації законодавства або адаптації механізмів державної підтримки. Вона потребуватиме переходу до нової економіко-технологічної моделі аграрного виробництва, у якій конкурентоспроможність визначатиметься ефективністю використання ресурсів, рівнем технологічного розвитку, інноваційною спроможністю та здатністю інтегруватися у сучасні європейські виробничі й наукові екосистеми.

У цьому вимірі досліджуються ключові виробничі драйвери трансформації аграрної політики Європейського Союзу: зміна економіки виробництва та використання факторів виробництва, формування нової моделі підтримки активного фермера, спрощення регуляторного середовища, технологічна модернізація, розвиток біотехнологій, цифровізації та штучного інтелекту, нові підходи до управління природними ресурсами, а також значення цих процесів для майбутньої інтеграції України до європейського аграрного простору.

Нова реальність економіки аграрного виробництва

Другий квартал 2026 року засвідчив, що трансформація аграрної політики Європейського Союзу дедалі більше визначається не лише змінами бюджетних механізмів чи інституційної архітектури, а й зміною самої економіки аграрного виробництва. Якщо традиційна модель CAP значною мірою ґрунтувалася на підтримці доходів виробників, то сучасна логіка дедалі більше зміщується у площину забезпечення економічної ефективності виробництва, продуктивності факторів виробництва, оптимізації використання ресурсів та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору.

Одним із найбільш показових сигналів цієї трансформації стала робоча програма Horizon Europe Cluster 6 (2026–2027), офіційно затверджена Європейською Комісією у другому кварталі 2026 року. Серед її пріоритетних напрямів окремо визначено конкурс «Improving the competitiveness of the agricultural sector by enhancing the efficient and sustainable use of agricultural production factors». Уже саме формулювання цього напрямку демонструє зміну політичної логіки: конкурентоспроможність аграрного сектору пропонується забезпечувати не шляхом нарощування бюджетної підтримки, а через ефективніше використання факторів виробництва - землі, води, добрив, енергії, капіталу, праці, знань і цифрових технологій.

Водночас економіка аграрного виробництва дедалі більше визначається змінами на світових ринках виробничих ресурсів. За даними Світового банку, оприлюдненими у кварталному огляді Commodity Markets Outlook (квітень 2026 року), лише протягом першого кварталу 2026 року світові ціни на карбамід зросли приблизно на 46%, а індекс цін на добрива - більш ніж на 30% порівняно з початком року. Одночасно підвищувалися ціни на енергоносії та логістичні послуги, що безпосередньо вплинуло на собівартість аграрного виробництва.

Додатковим фактором стала геополітична нестабільність. За оцінками міжнародних аналітичних центрів, близько 30% світової торгівлі мінеральними добривами проходить через Ормузьку протоку. Загострення ситуації на Близькому Сході у другому кварталі 2026 року суттєво підвищило ризики для глобального ринку виробничих ресурсів, зробивши питання ресурсної безпеки безпосередньою складовою економіки аграрного виробництва.

У відповідь на ці виклики Європейська Комісія у травні 2026 року представила Fertiliser Action Plan, спрямований на забезпечення доступності мінеральних добрив для фермерів ЄС, підтримку європейської хімічної промисловості та зниження залежності від зовнішніх постачальників. Уже в червні Комісія запропонувала пакет екстреної підтримки виробників у розмірі €540 млн, а Рада ЄС погодила тимчасові механізми реагування на різке зростання цін на добрива. Таким чином, добрива перестають розглядатися виключно як елемент виробничих витрат і дедалі більше стають предметом аграрної, промислової, торговельної та безпекової політики Європейського Союзу.

Аналогічні процеси простежуються і щодо водних ресурсів. Представлена Європейською Комісією Water Resilience Strategy визначає перехід до water-smart економії одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності економіки ЄС. Документ

встановлює орієнтир щодо підвищення ефективності використання води щонайменше на 10% до 2030 року, а Європейський інвестиційний банк оголосив про мобілізацію €15 млрд на фінансування водної інфраструктури у 2025–2027 роках. Для аграрного сектору це означає принципово новий підхід: вода дедалі більше розглядається не як безкоштовний природний ресурс, а як один із ключових факторів виробництва, від ефективності використання якого залежить економічна стійкість господарств.

Не менш показовою є трансформація підходів до використання земельних ресурсів. Просування Soil Monitoring Law закладає основу для формування єдиної системи моніторингу стану ґрунтів у державах-членах ЄС. За оцінками Європейської Комісії, понад 60% ґрунтів Європейського Союзу перебувають у незадовільному стані. У цих умовах родючість ґрунтів дедалі більше розглядається не лише як екологічна категорія, а як економічний актив, що визначає продуктивність виробництва, ефективність використання добрив, води та інших виробничих ресурсів.

Таким чином, другий квартал 2026 року засвідчив формування нової економічної логіки аграрного виробництва. У центрі уваги опиняється вже не стільки обсяг державної підтримки, скільки ефективність використання факторів виробництва, здатність зменшувати ресурсомісткість виробництва, підвищувати продуктивність, управляти виробничими ризиками та формувати довгострокову конкурентоспроможність аграрного сектору.

Аналітична оцінка

Події другого кварталу 2026 року свідчать про поступовий перехід від економіки підтримки до економіки ефективного виробництва.

По-перше, конкурентоспроможність дедалі більше визначається не масштабом бюджетної підтримки, а продуктивністю використання факторів виробництва та здатністю господарств адаптуватися до нової структури виробничих витрат.

По-друге, виробничі ресурси — добрива, вода, енергія, ґрунти — поступово переходять із категорії ринкових ресурсів у категорію стратегічних ресурсів, управління якими стає одним із напрямів аграрної політики Європейського Союзу.

По-третє, трансформація економіки аграрного виробництва створює принципово нові вимоги до країн-кандидатів на вступ до ЄС. Для України це означає, що інтеграція до Спільної аграрної політики вимагатиме не лише гармонізації законодавства чи адаптації механізмів державної підтримки, а й переходу до моделі виробництва, заснованої на високій продуктивності факторів виробництва, ресурсній ефективності та технологічній конкурентоспроможності.

Активний фермер та нове регуляторне середовище аграрного виробництва

Трансформація економіки аграрного виробництва у Європейському Союзі супроводжується переглядом ролі самого виробника та принципів державного регулювання аграрного сектору. Другий квартал 2026 року підтвердив, що поряд із технологічною модернізацією та підвищенням ефективності використання ресурсів

Європейський Союз дедалі більше зосереджується на створенні такого регуляторного середовища, яке дозволяє виробнику більше уваги приділяти виробництву, а не виконанню адміністративних процедур.

Одним із ключових елементів цієї трансформації залишається концепція активного фермера (Active Farmer). У запропонованій моделі CAP після 2027 року державна підтримка дедалі чіткіше пов'язується не лише з правом власності на землю чи статусом отримувача допомоги, а насамперед із реальною виробничою діяльністю, економічною активністю, управлінням господарством та створенням доданої вартості. Такий підхід відображає прагнення Європейського Союзу підвищити ефективність використання бюджетних ресурсів та спрямувати підтримку насамперед тим виробникам, які забезпечують розвиток аграрного сектору.

Не менш важливою тенденцією другого кварталу 2026 року стало продовження політики спрощення регуляторного середовища (CAP Simplification). Упродовж кварталу Європейська Комісія продовжила імплементацію пакета рішень, спрямованих на скорочення адміністративного навантаження, спрощення процедур контролю, цифровізацію звітності та підвищення гнучкості реалізації CAP у державах-членах.

За оцінками Європейської Комісії, реалізація пакета спрощення дозволить скоротити адміністративні витрати фермерів та національних адміністрацій більш ніж на €400 млн щороку, а в окремих напрямках потенційний економічний ефект для аграрного сектору оцінюється більш ніж у €1,5 млрд на рік завдяки скороченню регуляторних витрат і часу на виконання адміністративних процедур.

Водночас змінюється і сама філософія державного контролю. Якщо попередні етапи розвитку CAP характеризувалися поступовим розширенням системи перевірок і комплаєнсу, то нині дедалі більшого значення набувають ризик-орієнтований підхід, цифровий моніторинг, використання супутникових даних та автоматизованих систем контролю. Це дозволяє зменшувати кількість фізичних перевірок, скорочувати адміністративний тиск на виробників і водночас забезпечувати належний рівень контролю за використанням коштів Європейського Союзу.

Паралельно формується нове бачення взаємовідносин між державою та фермером. Регуляторна політика дедалі більше орієнтується не на контроль як самоціль, а на створення умов для інвестицій, впровадження інновацій, модернізації виробництва та швидкого реагування на кризові ситуації. Таким чином, регуляторне середовище починає розглядатися як один із чинників конкурентоспроможності аграрного сектору.

Аналітична оцінка

Події другого кварталу 2026 року свідчать про поступову зміну ролі державного регулювання в аграрній політиці Європейського Союзу.

По-перше, підтримка дедалі більше концентрується навколо активного виробника, який реально здійснює господарську діяльність, інвестує, впроваджує інновації та забезпечує економічну життєздатність аграрного сектору.

По-друге, спрощення регуляторного середовища перестає бути виключно адміністративною реформою. Воно стає економічним інструментом підвищення

продуктивності, скорочення трансакційних витрат та покращення інвестиційного клімату в сільському господарстві.

По-третє, цифровізація процедур контролю та управління поступово змінює взаємодію між державою і виробником, формуючи нову модель регулювання, у якій ефективність, довіра та використання цифрових технологій стають не менш важливими, ніж традиційні механізми адміністративного контролю.

Для України ця трансформація означає, що майбутня адаптація до CAP має передбачати не лише гармонізацію нормативної бази, а й формування сучасного регуляторного середовища, яке стимулюватиме виробництво, інвестиції та інновації, мінімізуючи адміністративні бар'єри для аграрного бізнесу.

Технологічна трансформація аграрного виробництва

Другий квартал 2026 року підтвердив, що одним із найпотужніших драйверів трансформації аграрної політики стає зміна технологічної моделі аграрного виробництва. На відміну від попередніх етапів розвитку, коли технологічні інновації розглядалися переважно як інструмент підвищення продуктивності окремих господарств, сьогодні вони дедалі більше визначають архітектуру конкурентоспроможності аграрного сектору, механізми державної підтримки, структуру інвестицій та нову економіку виробництва. Аналіз подій другого кварталу 2026 року свідчить, що технологічна трансформація формується одночасно за кількома взаємопов'язаними напрямками: цифровізація та штучний інтелект, роботизація виробничих процесів, нова енергетична база сільського господарства та масштабне переорієнтування державної інноваційної політики.

Одним із найбільш вагомих політичних сигналів кварталу стало представлення 3 червня 2026 року Європейською Комісією Apply AI Strategy. Документ визначає десять стратегічних секторів прискореного впровадження штучного інтелекту, серед яких окремо визначено агропродовольчий сектор. Стратегія передбачає створення мережі AI Factories, розвиток високопродуктивної обчислювальної інфраструктури EuroHPC, формування галузевих просторів даних, центрів впровадження AI та прискорення трансферу технологій у виробництво. Принципово новим є те, що Європейська Комісія більше не розглядає штучний інтелект як окремий напрям цифрової політики. AI визначається інструментом підвищення продуктивності економіки, скорочення виробничих витрат та забезпечення конкурентоспроможності європейських виробників.

Практичний вимір цієї політики був деталізований 24 червня 2026 року під час експертного семінару EU CAP Network «Fostering AI uptake and scaling trusted AI solutions in agriculture», організованого спільно DG AGRI та DG CONNECT. Під час обговорення основну увагу було приділено не самим алгоритмам штучного інтелекту, а їх інтеграції у виробничі процеси: системам точного землеробства, автономній техніці, цифровому управлінню господарствами, аналізу даних із сенсорів, супутникового моніторингу та машин. Експерти визначили головними бар'єрами масштабування AI не відсутність технологій, а недостатню сумісність цифрових платформ, дефіцит якісних даних, обмежені цифрові компетенції виробників та високі початкові інвестиційні витрати. Таким чином,

Європейський Союз фактично переходить від підтримки окремих цифрових рішень до формування повноцінної цифрової екосистеми аграрного виробництва.

Водночас цифровізація дедалі тісніше інтегрується із системою реалізації Спільної аграрної політики. Використання Copernicus, Area Monitoring System (AMS), інтегрованої системи адміністрування та контролю (IACS), цифрових ідентифікаторів господарств та автоматизованої перевірки виконання вимог CAP означає, що дані поступово перетворюються на самостійний виробничий ресурс. Вони використовуються не лише для оптимізації технологічних операцій, а й для підтвердження права на отримання державної підтримки, оцінки екологічних показників, моніторингу використання земель і контролю виконання умов Спільної аграрної політики. Таким чином, цифровізація виробництва та цифровізація державного управління розвиваються як єдина система.

Важливим сигналом другого кварталу став також запуск 10 червня 2026 року першого EU Agri-Hackathon, організованого DG AGRI. На відміну від традиційних конкурсів інновацій, його завданням стало створення прикладних цифрових рішень для автоматизації адміністративних процедур, інтеграції машинних даних, підвищення прозорості агропродовольчих ланцюгів та розвитку цифрових сервісів для фермерів. Це свідчить про поступову зміну державної політики: інновації дедалі більше оцінюються не за науковою новизною, а за здатністю швидко інтегруватися у виробничі та управлінські процеси.

Паралельно суттєво посилюється технологічна модернізація самого аграрного виробництва. Світові виробники сільськогосподарської техніки прискорюють впровадження автономних тракторів, роботизованих систем догляду за посівами, машинного зору, безпілотних літальних апаратів та цифрових платформ управління господарствами. У США, Китаї, Японії та Австралії автономні польові машини, роботизовані комплекси та технології точного землеробства дедалі швидше переходять від експериментального використання до комерційного впровадження. Це формує новий глобальний технологічний стандарт, який поступово визначає вимоги до конкурентоспроможності аграрного виробництва далеко за межами Європейського Союзу.

Ще одним важливим напрямом технологічної трансформації стає зміна енергетичної основи аграрного виробництва. У другому кварталі 2026 року країни Європейського Союзу продовжили реалізацію програм розвитку біометану, біогазових комплексів, агрофотовольтаїки, систем накопичення енергії та електрифікації сільськогосподарської техніки. Таким чином, технологічна модернізація дедалі більше поєднується з енергетичною трансформацією виробництва. Енергія перестає розглядатися виключно як виробнича витрата і стає одним із факторів технологічної незалежності та економічної стійкості аграрних підприємств.

Водночас аналіз бюджетної політики свідчить, що технологічна трансформація дедалі більше визначається міжгалузеву конкуренцією за інвестиційні ресурси. У новій архітектурі European Competitiveness Fund агробіотехнології, аграрний сектор та біоекономіка інтегровані до ширшого напрямку конкурентоспроможності поряд із сектором охорони здоров'я, тоді як основні фінансові ресурси концентруються у напрямках оборонної промисловості, цифрового лідерства та космічних технологій. Це означає, що майбутня технологічна модернізація аграрного сектору дедалі більше залежатиме від

його здатності конкурувати за інноваційні інвестиції з іншими високотехнологічними секторами економіки.

Аналітична оцінка

Події другого кварталу 2026 року свідчать, що технологічна трансформація аграрного виробництва поступово виходить за межі традиційної аграрної політики і стає складовою загальної політики конкурентоспроможності провідних економік світу.

По-перше, цифрові технології, штучний інтелект, роботизація та автономні виробничі системи поступово формують новий технологічний уклад аграрного виробництва, у якому продуктивність дедалі більше визначається якістю даних, рівнем автоматизації та цифровими компетенціями.

По-друге, технологічна модернізація вже не обмежується цифровізацією. Вона охоплює машинобудування, автономну техніку, енергетичні системи, цифрову інфраструктуру, управління даними та інтегровані виробничі рішення, формуючи нову економіку аграрного виробництва.

По-третє, для України це означає, що адаптація до майбутньої моделі Спільної аграрної політики вимагатиме не лише гармонізації нормативної бази, а й переходу до нового технологічного укладу виробництва, заснованого на цифровізації, автоматизації, сучасній техніці, енергетичній автономності та широкому впровадженні інновацій як ключового джерела довгострокової конкурентоспроможності аграрного сектору.

Біотехнологічна та ресурсно-кліматична трансформація аграрного виробництва

Другий квартал 2026 року засвідчив, що поряд із цифровою трансформацією формується ще один довгостроковий драйвер нової моделі аграрного виробництва — біотехнологічна та ресурсно-кліматична трансформація. Якщо цифрові технології змінюють способи управління виробництвом, то біотехнології та нові підходи до використання природних ресурсів змінюють саму біологічну основу виробництва. Одночасно питання ґрунтів, води, генетичних ресурсів, біоекономіки та кліматичної адаптації дедалі більше переходять із площини екологічної політики до сфери економічної конкурентоспроможності аграрного сектору.

Однією з найважливіших подій другого кварталу 2026 року стало завершення законодавчого етапу формування нової нормативної бази щодо нових геномних технологій (New Genomic Techniques, NGT). 17 червня 2026 року Європейський парламент підтримав компромісний текст регламенту, який створює нову систему регулювання рослин, отриманих із застосуванням сучасних методів геномного редагування. Документ запроваджує диференційований підхід до регулювання NGT, значно спрощуючи доступ до ринку для окремих категорій нових сортів, які прирівнюються до результатів традиційної селекції. Разом із тим питання патентування генетичних рішень, доступу до селекційного матеріалу та розподілу прав інтелектуальної власності залишаються відкритими й винесені на подальше опрацювання Європейською Комісією. Це свідчить, що біотехнологічна

трансформація дедалі більше поєднує науковий розвиток із питаннями конкуренції, інвестицій та структури агропродовольчих ринків.

Паралельно Європейський Союз продовжив формування політики відновлення природного потенціалу аграрного виробництва. Одним із ключових напрямів залишається реалізація Soil Monitoring Law, який закладає основу єдиної системи оцінки стану ґрунтів у державах-членах. За оцінками Європейської Комісії, понад 60% ґрунтів ЄС перебувають у незадовільному стані, що безпосередньо впливає на продуктивність виробництва, ефективність використання добрив, води та інших виробничих ресурсів. Таким чином, ґрунти дедалі більше розглядаються не лише як природний ресурс, а як стратегічний виробничий актив, від якого залежить економічна стійкість аграрного сектору.

Не менш показовою стала подальша реалізація Water Resilience Strategy, представленої Європейською Комісією у 2026 році. Документ визначає перехід до water-smart economy одним із ключових напрямів забезпечення довгострокової конкурентоспроможності економіки Європейського Союзу. Стратегія встановлює орієнтир підвищення ефективності використання водних ресурсів щонайменше на 10% до 2030 року, а також передбачає масштабне фінансування модернізації водної інфраструктури за підтримки Європейського інвестиційного банку. Для аграрного сектору це означає формування принципово нової моделі управління водними ресурсами, де ефективність їх використання стає одним із визначальних факторів конкурентоспроможності виробництва.

Другий квартал 2026 року також підтвердив посилення ролі біоекономіки як одного з пріоритетних напрямів європейської політики. У програмах Horizon Europe Cluster 6 значна кількість конкурсів спрямована на розвиток біотехнологій, циркулярної біоекономіки, використання відновлюваної біологічної сировини, підвищення ресурсної ефективності та адаптацію аграрного виробництва до кліматичних змін. Біоекономіка дедалі більше розглядається як механізм поєднання економічного зростання, декарбонізації та підвищення стійкості агропродовольчих систем.

Водночас кліматична адаптація поступово переходить із категорії екологічних зобов'язань у сферу економіки виробництва. Зростання частоти екстремальних погодних явищ, дефіциту водних ресурсів, деградації ґрунтів та біотичних ризиків стимулює впровадження нових селекційних рішень, технологій управління природними ресурсами та біологічних методів підвищення стійкості виробництва. Таким чином, біотехнологічна та ресурсно-кліматична політика дедалі більше інтегрується з економічною політикою розвитку аграрного сектору.

Аналітична оцінка

Події другого кварталу 2026 року свідчать, що біотехнологічна та ресурсно-кліматична трансформація стає одним із фундаментальних напрямів розвитку сучасної аграрної політики.

По-перше, біотехнології поступово переходять від сфери наукових досліджень до практичної економіки аграрного виробництва, одночасно породжуючи нові питання щодо конкуренції, патентування та доступу до інновацій.

По-друге, природні ресурси - ґрунти, вода, біорізноманіття та генетичний потенціал рослин - дедалі більше розглядаються як стратегічні фактори виробництва, управління

якими безпосередньо визначає довгострокову конкурентоспроможність аграрного сектору.

По-третє, формування біоекономіки та ресурсно-ефективної моделі виробництва свідчить про поступовий перехід від політики компенсації екологічних ризиків до політики використання природного капіталу як одного з ключових джерел економічного розвитку.

Для України це означає, що інтеграція до майбутньої моделі Спільної аграрної політики вимагатиме не лише гармонізації регуляторної бази у сфері біотехнологій та управління природними ресурсами, а й формування власної моделі біоекономіки, розвитку сучасної селекції, ефективного управління ґрунтовими і водними ресурсами та підвищення кліматичної стійкості аграрного виробництва.

Місце і роль України у новій економіко-технологічній моделі аграрного виробництва Європейського Союзу

Проведений аналіз засвідчує, що трансформація аграрної політики Європейського Союзу поступово формує нову економіко-технологічну модель аграрного виробництва, у якій конкурентоспроможність визначається вже не окремими елементами державної підтримки чи виробничими перевагами, а здатністю поєднати продуктивність факторів виробництва, цифрові технології, біотехнології, ресурсну ефективність, інновації та сучасне регуляторне середовище в єдину систему розвитку. У цьому контексті інтеграція України до Європейського Союзу набуває значно ширшого змісту, ніж гармонізація законодавства або приєднання до механізмів Спільної аграрної політики. Україна стає потенційним елементом нової економіко-технологічної архітектури європейського аграрного виробництва.

Україна здатна суттєво посилити виробничий потенціал Європейського Союзу. Понад 40 млн гектарів сільськогосподарських угідь, одні з найбільших у світі площ родючих чорноземів, провідні позиції на світових ринках зернових та олійних культур, високий рівень концентрації сучасного аграрного виробництва формують виробничий масштаб, аналогів якому в межах Європейського Союзу практично не існує. В умовах зростання глобальної конкуренції за продовольство саме Україна здатна стати одним із ключових факторів зміцнення продовольчої безпеки Європи та посилення її ролі на світових аграрних ринках.

Не менш важливим є технологічний потенціал українського аграрного сектору. Попри повномасштабну війну, українські аграрні підприємства залишаються одними з найбільш технологічно адаптивних у Європі. Використання супутникового моніторингу, систем точного землеробства, цифрових платформ управління виробництвом, автоматизованого контролю технологічних операцій, безпілотних систем та сучасних AgTech-рішень набуло широкого практичного поширення. Поєднання потужного аграрного сектору з одним із найсильніших ІТ-секторів Європи створює унікальні передумови для формування нового покоління цифрового сільського господарства в межах єдиного європейського ринку.

Війна суттєво прискорила технологічну адаптацію України. Саме українські підприємства змушені були в надзвичайно короткі строки впроваджувати автономні системи, безпілотні

технології, дистанційний моніторинг, цифрове управління виробничими процесами та рішення, засновані на аналізі великих масивів даних. У результаті Україна отримала практичний досвід швидкого впровадження інновацій в умовах високої невизначеності, який може стати важливим джерелом знань для подальшої модернізації європейського аграрного сектору.

Окремого значення набуває ресурсний потенціал України. Значні можливості розвитку біометанового виробництва, біоенергетики, використання аграрної біомаси, відновлюваної енергетики та виробництва низьковуглецевої енергії відкривають перспективи суттєвого посилення енергетичної стійкості європейського агропродовольчого комплексу. У поєднанні з природним потенціалом українських ґрунтів, значними водними ресурсами та можливостями розвитку циркулярної біоекономіки це формує додаткові конкурентні переваги України в новій моделі розвитку сільського господарства.

Водночас інтеграція України має значення не лише для аграрного сектору. Формування єдиного економіко-технологічного простору створює для Європейського Союзу можливість суттєво збільшити власний виробничий масштаб, прискорити впровадження інновацій, посилити продовольчу та енергетичну безпеку, диверсифікувати джерела біологічної сировини та підвищити глобальну конкурентоспроможність європейського агропродовольчого комплексу. Таким чином, вступ України не є лише процесом адаптації українського аграрного сектору до правил Європейського Союзу. Він створює передумови для якісної трансформації самої Спільної аграрної політики та економічного потенціалу об'єднаної Європи.

Аналітична оцінка

Події другого кварталу 2026 року свідчать, що формування нової економіко-технологічної моделі аграрного виробництва відкриває для України принципово нову роль у майбутній архітектурі Європейського Союзу. Якщо на попередніх етапах європейської інтеграції Україна переважно розглядалася як країна, що адаптується до *acquis* та правил Спільної аграрної політики, то в нових умовах вона може стати одним із ключових чинників посилення конкурентоспроможності європейського агропродовольчого сектору.

Після інтеграції Україна здатна привнести до Європейського Союзу унікальне поєднання масштабного виробничого потенціалу, сучасних аграрних технологій, високої адаптивності до інновацій, потужного біоенергетичного ресурсу та практичного досвіду функціонування аграрного виробництва в умовах високих ризиків. Саме поєднання цих факторів може стати важливою конкурентною перевагою нової економіко-технологічної моделі аграрного виробництва Європейського Союзу.

Таким чином, стратегічне значення інтеграції України полягає не лише у розширенні внутрішнього аграрного ринку ЄС, а у здатності суттєво посилити технологічний, виробничий, ресурсний та інноваційний потенціал європейського сільського господарства, зробивши його більш конкурентоспроможним, стійким та готовим до викликів глобальної продовольчої системи.

Синтетична оцінка економіко-технологічної моделі аграрного виробництва в контексті трансформації аграрної політики ЄС

Проведений аналіз свідчить, що у другому кварталі 2026 року подальший розвиток аграрної політики дедалі чіткіше пов'язується не лише з інструментами Спільної аграрної політики, а із загальною економічною, технологічною, промисловою, енергетичною та інноваційною політикою Європейського Союзу. Це означає, що сучасна модель аграрного виробництва формується на стику кількох політик, де конкурентоспроможність аграрного сектору дедалі більше визначається здатністю інтегрувати технологічні, економічні та ресурсні переваги в єдину систему розвитку.

Водночас результати аналізу свідчать про поступову зміну самої природи конкурентоспроможності аграрного виробництва. Якщо традиційно вона базувалася насамперед на природних ресурсах, масштабах виробництва, рівні державної підтримки або цінових перевагах, то сучасна модель дедалі більше спирається на продуктивність факторів виробництва, швидкість технологічного оновлення, ефективність використання природних ресурсів, рівень цифровізації, інноваційний потенціал та здатність виробничих систем швидко адаптуватися до нових економічних і кліматичних викликів.

Другий квартал 2026 року також продемонстрував, що технологічна трансформація аграрного виробництва більше не розвивається як сукупність окремих інноваційних напрямів. Цифровізація, штучний інтелект, роботизація, нова енергетика, біотехнології, сучасна селекція, ресурсоефективність та біоекономіка поступово інтегруються у єдину виробничу модель, в якій кожен із цих елементів посилює інші. Саме комплексність цієї трансформації є одним із ключових політичних сигналів другого кварталу 2026 року.

Для України це означає принципово новий формат європейської інтеграції аграрного сектору. Після набуття членства ключовим питанням стане не лише імплементація *acquis* чи адаптація до механізмів Спільної аграрної політики, а здатність інтегруватися у нову економіко-технологічну модель аграрного виробництва Європейського Союзу. Водночас виробничий масштаб України, її природно-ресурсний потенціал, рівень технологічної адаптивності, розвиток AgTech, біоенергетики та цифрових рішень створюють передумови для того, щоб Україна не лише інтегрувалася до цієї моделі, а й стала одним із чинників посилення конкурентоспроможності, технологічного розвитку та стратегічної стійкості європейського агропродовольчого сектору.

4. Експертна позиція

Проведений аналіз дає підстави сформулювати низку системних позицій щодо трансформації аграрної політики Європейського Союзу. Вони відображають не окремі результати аналізу драйверів, а інтегроване бачення процесів, що визначають сучасний етап розвитку європейської аграрної політики та її майбутню еволюцію.

4.1. Аграрна політика Європейського Союзу переходить до нової моделі свого розвитку.

Трансформація, що відбувається, виходить за межі чергової реформи CAP. Сукупність політичних сигналів свідчить про формування нової моделі аграрної політики, яка ґрунтується на інтеграції безпекових, економічних, технологічних, кліматичних та геополітичних пріоритетів у єдину систему стратегічного розвитку.

4.2. Геополітика остаточно стала структурним драйвером формування аграрної політики Європейського Союзу.

Війна, глобальна конкуренція за ресурси, стратегічна автономія, продовольчий суверенітет та зростання ролі міжнародних організацій більше не є зовнішніми чинниками розвитку CAP. Вони стали невід'ємними елементами її формування, визначаючи пріоритети, інструменти та стратегічні цілі майбутньої аграрної політики.

4.3. CAP трансформується із секторальної аграрної політики у складову загальної економічної та безпекової архітектури Європейського Союзу.

Бюджетна реформа, нова модель державного регулювання, торговельна політика, політика конкурентоспроможності та стратегічної автономії свідчать, що аграрна політика дедалі більше інтегрується до ширшої системи економічного розвитку Європейського Союзу. Це змінює як її інституційну роль, так і принципи функціонування після 2027 року.

4.4. Конкурентоспроможність майбутнього аграрного виробництва визначатиметься технологічною спроможністю, однак масштаби її фінансової підтримки поки що не відповідають задекларованому стратегічному значенню.

Штучний інтелект, цифровізація, роботизація, біотехнології, нова енергетика та інновації поступово стають ключовими чинниками розвитку аграрного виробництва. Водночас аналіз бюджетних рішень засвідчує наявність дисбалансу між проголошеними стратегічними пріоритетами та реальними обсягами фінансування технологічної трансформації.

4.5. Модель державної підтримки аграрного сектору змінює свою економічну природу.

Державна підтримка поступово відходить від переважно компенсаційної моделі та дедалі більше орієнтується на стимулювання структурної модернізації, інвестицій, інновацій, управління ризиками, ресурсної ефективності та довгострокового підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору.

4.6. Україна є потенційним співархітектором нової аграрної політики Європейського Союзу, а не лише об'єктом інтеграції.

Масштаб українського аграрного сектору, його роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки, технологічний потенціал, ресурсна база та досвід функціонування в умовах високих ризиків створюють передумови для того, щоб Україна не лише адаптувалася до нової архітектури CAP, а й стала одним із чинників її подальшої трансформації.

4.7. Другий квартал 2026 року став періодом, коли окремі політичні, економічні та технологічні процеси вперше сформували цілісну картину нової архітектури аграрної політики Європейського Союзу.

Саме сукупність політичних сигналів другого кварталу 2026 року дозволяє розглядати цей період як якісно новий етап у розвитку європейської аграрної політики. Виявлені закономірності дають підстави перейти від аналізу окремих рішень до прогнозування контурів майбутньої моделі CAP та можливих траєкторій її розвитку.

5. Контури майбутньої аграрної політики та траєкторії її трансформації

Контури майбутньої аграрної політики

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що трансформація аграрної політики Європейського Союзу виходить далеко за межі реформування окремих інструментів Спільної аграрної політики. Сукупність геополітичних, економічних, інституційних та технологічних драйверів формує контури нової моделі аграрної політики, яка визначатиме розвиток європейського сільського господарства у найближчі десятиліття.

Насамперед змінюється саме місце аграрної політики в системі політик Європейського Союзу. CAP поступово перестає бути виключно секторальною політикою підтримки сільського господарства та інтегрується до ширшої архітектури економічної стійкості, стратегічної автономії, конкурентоспроможності та безпеки Європейського Союзу.

Водночас трансформується економічна логіка державної підтримки. Її головною метою дедалі більше стає не компенсація втрат чи стабілізація доходів виробників, а створення умов для довгострокового підвищення продуктивності, технологічної модернізації, інноваційного розвитку, адаптації до кліматичних змін та ефективного управління ризиками.

Майбутня аграрна політика дедалі більше спиратиметься на цифрову інфраструктуру, дані, штучний інтелект, роботизовані системи, біотехнології, розвиток біоекономіки та нові енергетичні рішення. Технології поступово стають не окремим напрямом модернізації, а базовою умовою конкурентоспроможності європейського аграрного виробництва.

Водночас посилюватиметься інтеграція аграрної політики з торговельною, промисловою, екологічною, науковою, енергетичною та безпековою політиками Європейського Союзу. Межі між окремими політиками поступово стиратимуться, формуючи комплексну модель розвитку агропродовольчих систем.

У цій архітектурі поступово змінюватиметься й роль України. Перспектива членства, масштаби аграрного сектору, ресурсний потенціал, технологічні можливості та досвід функціонування в умовах війни створюють передумови для того, щоб Україна стала одним із важливих елементів майбутньої європейської агропродовольчої системи.

Можливі траєкторії трансформації Спільної аграрної політики

Сформовані у другому кварталі 2026 року політичні сигнали не дозволяють однозначно прогнозувати майбутню модель Спільної аграрної політики Європейського Союзу. Водночас вони дають достатні підстави окреслити найбільш імовірні траєкторії її подальшої трансформації. Вони не є взаємовиключними сценаріями, а відображають різні домінуючі логіки розвитку, які можуть реалізовуватися одночасно, взаємно посилюючи одна одну.

Траєкторія геополітичної мобілізації

За цією траєкторією аграрна політика дедалі більше інтегруватиметься до системи стратегічної безпеки Європейського Союзу. Продовольча безпека, стратегічна автономія, стійкість ланцюгів постачання, ресурсна незалежність та здатність функціонувати в умовах тривалих геополітичних криз поступово визначатимуть пріоритети розвитку CAP. У такій моделі аграрна політика остаточно виходить за межі секторального регулювання і стає одним із ключових інструментів забезпечення стратегічної стійкості Європейського Союзу.

Траєкторія адаптивної стійкості

Ця траєкторія передбачає подальший розвиток аграрної політики як системи, здатної швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Кліматичні зміни, нестабільність світових ринків, геополітичні конфлікти, ресурсні обмеження та технологічні виклики дедалі більше розглядатимуться не як окремі кризи, а як постійні умови функціонування аграрного сектору. У цих умовах головним завданням політики стає формування механізмів адаптації, управління ризиками та довгострокового забезпечення економічної стійкості агропродовольчих систем.

Траєкторія технологічного лідерства

Третя траєкторія передбачає поступове перетворення технологічного розвитку на головний фактор конкурентоспроможності європейського сільського господарства. Штучний інтелект, цифровізація, роботизація, біотехнології, біоекономіка, нова енергетика та управління даними дедалі більше визначатимуть ефективність виробництва, продуктивність використання ресурсів і конкурентні переваги аграрного сектору. За цією траєкторією CAP дедалі більше виконуватиме роль каталізатора технологічної модернізації та інноваційного розвитку.

Аналітична оцінка

Найімовірніше, майбутня аграрна політика Європейського Союзу формуватиметься не за однією з наведених траєкторій, а як результат їх взаємодії. Геополітична мобілізація визначатиме стратегічні пріоритети, адаптивна стійкість — принципи функціонування агропродовольчих систем, а технологічне лідерство — їхню довгострокову конкурентоспроможність. Саме поєднання цих трьох логік, імовірно, формуватиме нову парадигму Спільної аграрної політики Європейського Союзу в наступному десятилітті.

Саме характер взаємодії цих трьох траєкторій визначатиме не лише майбутню модель Спільної аграрної політики Європейського Союзу, а й умови, за яких відбуватиметься інтеграція України до єдиного європейського аграрного простору.

Підсумок

Проведений аналіз засвідчив, що другий квартал 2026 року став важливим етапом трансформації аграрної політики Європейського Союзу. Саме в цей період регуляторні, бюджетні, торговельні, технологічні та геополітичні процеси вперше сформували цілісну логіку змін, яка виходить за межі окремих політичних рішень і дозволяє говорити про формування нової архітектури європейської аграрної політики.

На відміну від Position Paper за перший квартал 2026 року, який був зосереджений на виявленні ключових драйверів трансформації, результати другого кварталу свідчать про їх подальше поглиблення, взаємне посилення та системну взаємодію. Саме ця взаємодія, а не окремі законодавчі чи бюджетні рішення, визначає характер сучасної трансформації Спільної аграрної політики.

Проведене дослідження дає підстави розглядати ці процеси не як черговий етап реформування CAP, а як поступове формування нової парадигми аграрної політики Європейського Союзу. У її основі лежить інтеграція аграрної політики із завданнями економічної конкурентоспроможності, стратегічної автономії, технологічного розвитку, управління ризиками та забезпечення стійкості агропродовольчих систем.

Для України ці зміни мають принципове значення. Процес європейської інтеграції відбуватиметься вже в умовах становлення нової моделі аграрної політики Європейського Союзу. Це означає, що стратегічним завданням є не лише гармонізація національного законодавства з *acquis* ЄС, а й своєчасне розуміння логіки трансформації Спільної аграрної політики, розвиток власної інституційної спроможності та формування активної позиції щодо майбутньої архітектури європейського агропродовольчого простору.

Водночас результати цього Position Paper не претендують на завершеність оцінки. Трансформація аграрної політики Європейського Союзу триває, а окремі її елементи перебувають на різних стадіях розвитку. Саме тому послідовний кварталний аналіз драйверів трансформації дозволяє не лише фіксувати нові політичні сигнали, а й простежувати закономірності їх розвитку, оцінювати динаміку змін та уточнювати контури майбутньої аграрної політики Європейського Союзу.

Саме в цьому автори вбачають головну мету серії Position Paper - забезпечити системне розуміння трансформації аграрної політики Європейського Союзу, своєчасно виявляти нові драйвери її розвитку та сприяти формуванню стратегічного бачення місця України в майбутній європейській агропродовольчій системі.

Використані документи та джерела

Підготовка цього Position Paper ґрунтувалася на аналізі законодавчих документів Європейського Союзу, офіційних матеріалів інституцій ЄС, документів міжнародних організацій, аналітичних досліджень провідних європейських think tank, наукових публікацій, статистичних баз даних та відкритих інформаційних ресурсів. Наведений перелік відображає основні джерела, що стали фактологічною та аналітичною основою цього дослідження.

Документи та офіційні ресурси Європейського Союзу

European Commission. Proposal for the Multiannual Financial Framework (MFF) 2028–2034.
European Commission. Proposal for the Common Agricultural Policy (CAP) post-2027.
European Commission. CAP 2028–2034 Proposal Explained.
European Commission. Vision for Agriculture and Food.
European Commission. Proposal for the National and Regional Partnership Fund (NRPF).
European Commission. Proposal for the European Competitiveness Fund (ECF).
European Parliament. Resolution on the Multiannual Financial Framework after 2027.
Council of the European Union. Conclusions on the Future of Agriculture and Food.
Council of the European Union. EU–Mercosur Partnership Agreement.
Council of the European Union. Interim Trade Agreement (EU–Mercosur).
Directorate-General for Agriculture and Rural Development (DG AGRI).
Directorate-General for Trade (DG TRADE).
EUR-Lex – Access to European Union Law.
European Parliament Legislative Train Schedule.
Eurostat.

Міжнародні організації

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO).
Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).
Agricultural Market Information System (AMIS).
World Trade Organization (WTO).
World Bank.
International Monetary Fund (IMF).
European Bank for Reconstruction and Development (EBRD).
International Food Policy Research Institute (IFPRI).

Аналітичні центри та дослідницькі інституції

Jacques Delors Institute.
Centre for European Policy Studies (CEPS).
Institute for European Environmental Policy (IEEP).

Bruegel.
Farm Europe.
CAP Reform.
Joint Research Centre (European Commission).
Horizon Europe.
CORDIS – EU Research Results.
European Innovation Partnership for Agricultural Productivity and Sustainability (EIP-AGRI).

Про документ

Цей Position Paper підготовлено на основі аналізу відкритих офіційних документів, законодавчих актів, матеріалів міжнародних організацій, аналітичних досліджень, статистичних даних та інших загальнодоступних джерел інформації, актуальних станом на 30 червня 2026 року.

Документ має незалежний аналітичний характер і відображає експертне бачення автора щодо трансформації аграрної політики Європейського Союзу. Його метою є виявлення ключових драйверів змін, аналіз їх системної взаємодії та формування стратегічного бачення можливих напрямів розвитку Спільної аграрної політики ЄС у контексті європейської інтеграції України.

Position Paper є частиною серії кварталних аналітичних досліджень, присвячених моніторингу та оцінці трансформації аграрної політики Європейського Союзу. Кожний наступний документ продовжує попередні дослідження, дозволяючи простежувати динаміку змін, уточнювати експертні оцінки та формувати цілісне бачення нової архітектури європейської аграрної політики.